

Gelukkig worden

UvA-studenten over Amsterdam, zingeving & geloof

Maarten Vogelaar

Augustus 2015

Aanleiding en werkwijze

Ruim twee jaar geleden begon ik met Amsterdamse studenten in gesprek te gaan over hun zieleroverselen en wat het christelijk geloof hen (nog) zei. De aanleiding van dit onderzoek was heel simpel: ik wilde mijn doelgroep leren kennen. Evenals mijn medestudenten politicologie had ik mijn studie afgerond en was ik eigenlijk in een andere fase beland. Alleen ik had een missie wat ik met studenten wilde opzetten. Ik wilde weten hoe UvA-studenten in het leven staan, waar ze mee worstelen en hoe ze aankijken tegen geloof en de kerk. Het was niet mijn bedoeling om deze bevindingen te publiceren. Omdat studenten zelf vroegen wat ik ermee ging doen (en ik toch interessante dingen ontdekte) besloot ik de resultaten van dit onderzoek netjes op een rij te zetten. In de bijlage kun je duidelijk zien dat het niet mijn intentie is geweest om de resultaten te publiceren: de vragenlijst is in deze twee jaar gewijzigd.

Ik interviewde ruim honderd UvA-studenten, met een gemiddelde leeftijd van 22,8 jaar. Gewoon staand bij de ingang, of ik schoof aan in de mensa. Op drie locaties van de UvA stelde ik studenten vragen over vier categorieën:

- 1) Leefwereld (issues, rust en leven in Amsterdam)
- 2) Overtuiging (persoonlijke doelen, zin van het leven, hoop)
- 3) Christendom (associaties bij kerk, geloof en God)
- 4) Advies (activiteiten, advies studentenpastor)

Er kleven een heleboel beperkingen aan dit onderzoek. Volop reden om hier dus verder mee aan de slag te gaan.

Maarten Vogelaar

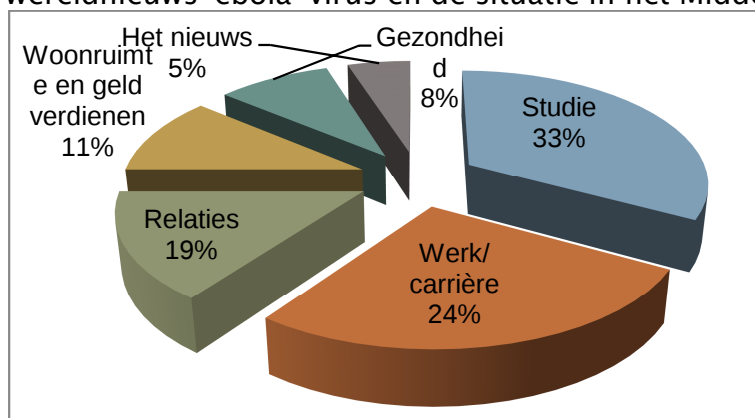
1. Leefwereld: leven en rust in Amsterdam

Wat vind je van Amsterdam? Wat zijn positieve en negatieve punten van de stad?

Zonder uitzondering zijn de studenten lovend over hun stad. Wat studenten erg positief aan Amsterdam vinden is: levendigheid, open(minded), bruisend, lekker fietsen, veel mogelijkheden en de creativiteit. 'Overall borrelen nieuwe initiatieven op' en er is 'een actief studentenleven van feestjes en lezingen'. Wat studenten niet leuk vinden aan Amsterdam is de huisvesting en de (toeristen)drukke. Ook ergeren sommigen zich aan de arrogantie, 'te druk doen over Amsterdam'. Een economiestudent: 'Hier zijn goede docenten, maar geen goede academische atmosfeer. Studenten zijn helemaal niet zo nieuwsgierig.'

Wat houdt je het meest bezig?

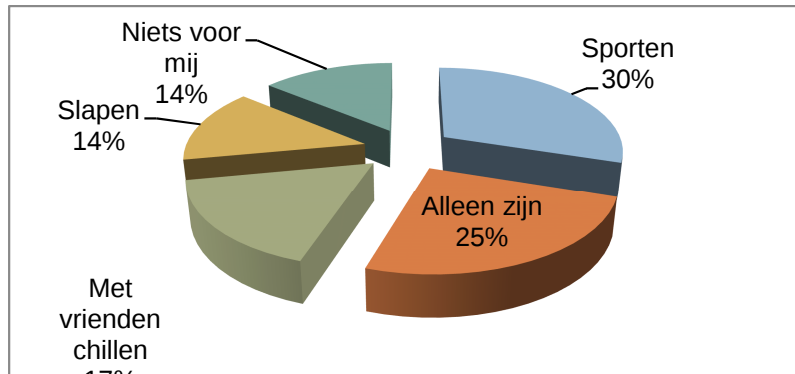
Niet geheel verrassend is het dat veel studenten vooral bezig zijn met hun studie (afstuderen, studiefinanciering en de kwaliteit van het onderwijs). 'Ik ben bezig dat ik goede lessen krijg.' Op een goede tweede plek staat de (toekomstige) baan en carrière. 'Kan ik straks wel een baan krijgen?' of 'ik werk al en daar ben ik gestresst over. Verder ervaar ik ook stress over scriptie, liefde en wat ik met mijn leven moet doen.' Veel studenten noemen relaties als een punt wat hun aandacht vraagt. Dit heeft enerzijds te maken met 'planning van sociale activiteiten' of een 'balans vinden tussen vrije tijd en studie'. Anderzijds omvat relaties ook de liefde, familie en vrienden. Op de vierde plek staat woonruimte en geld verdienen. Er gaat tijd zitten in het zoeken van woonruimte en het moet ook allemaal betaald worden: 'Ik ben het meeste bezig met de vraag hoe ik mijn huur en collegeld betaal'. Een kleine groep studenten denkt allereerst aan gezondheid 'wat eet ik en waarom?' en het wereldnieuws 'ebola-virus en de situatie in het Midden-Oosten'.

Hoe vind je rust?

Omdat Amsterdam door studenten regelmatig als druk wordt ervaren, vroeg ik hen ook naar rust. Hoe vinden ze rust in Amsterdam? Sporten staat op nummer één, gevolgd door alleen zijn. Een student zegt daarover: 'Ik ga zitten, zonder electronica

en doe helemaal niks. Geen verplichtingen zodat ik de tijd heb.' Met vrienden afspreken is een andere manier voor studenten om rust te vinden, terwijl slapen op nummer vier staat. Tenslotte is er ook een groep studenten die aangeeft geen rust te zoeken, bijvoorbeeld omdat 'slapen genoeg is voor mij'.

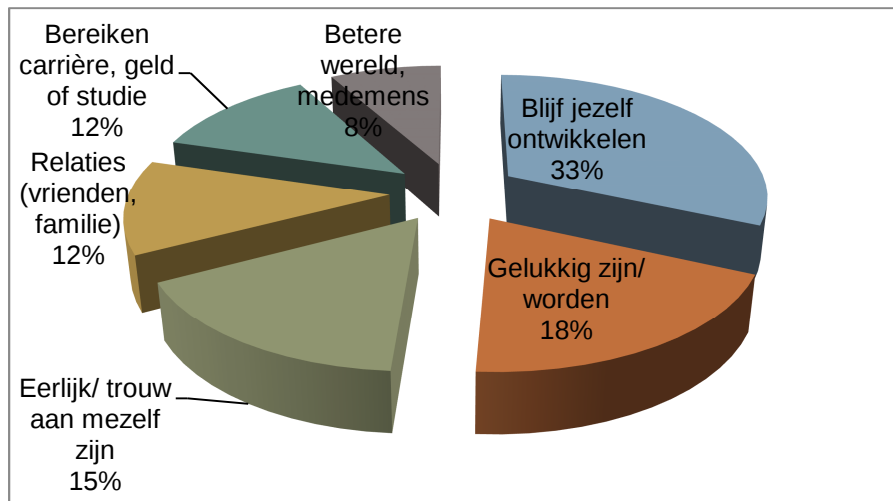

2. Overtuiging: persoonlijke doelen, zin van het leven, hoop

In deze paragraaf onderzoeken we de overtuiging van UvA-studenten. Drie punten passeren de revue: persoonlijke doelen, hun visie op de zin van het leven en of ze hoop hebben voor de toekomst.

Wat vind jij echt belangrijk? Wat zijn jouw doelen in het leven?

De eerste vraag zoomt in op levensdoelen. Op basis van welke waarden of normen maken zij een keuze? Wat streven zij na in het leven? Voor eenderde van de UvA-studenten bestaat het hoogste levensdoel uit *jezelf blijven ontwikkelen*. Veel studenten vinden het zeer belangrijk dat ze 'alles uit het leven halen', 'doorgroeien' en hun talenten maximaal benutten. Een mensenleven is waardevol als het is ten volle benut. We noemen dit tegenwoordig rendementsdenken. 'Je moet je lat altijd hoger leggen zodat je je blijft ontwikkelen' zegt iemand. Een ander: 'Ik wil niet rijk worden, maar nuttig zijn. Mijn leven moet goed besteed zijn.' Een derde student formuleert het zo: 'Ik wil altijd nieuwe dingen blijven leren en mijn kennis vergroten'.

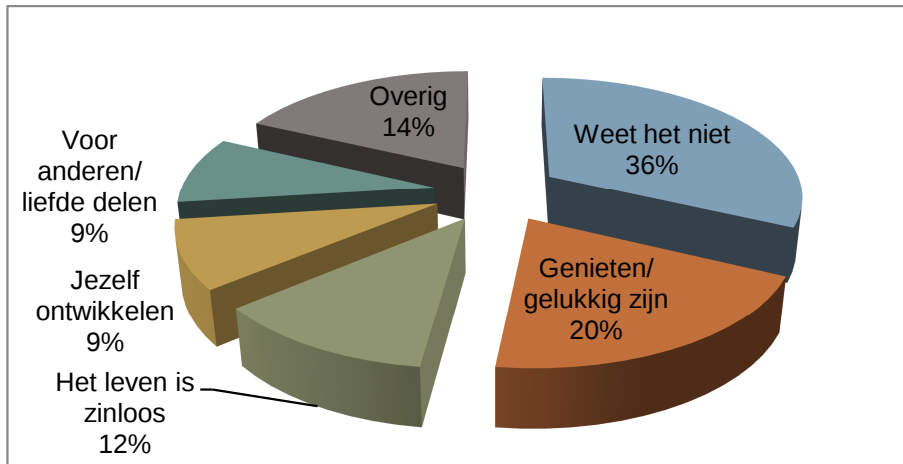
Andere studenten (18%) kiezen voor *gelukkig zijn of worden*. Waar dit geluk precies inzit moeten ze vaak zelf nog een beetje uitzoeken. Sommige studenten denken concreet aan lekker in je vel zitten, gezondheid en plezier. Een student weet precies wat gelukkig zijn voor haar is: 'doen wat je leuk vindt, onafhankelijk en productief zijn'. Een derde groep kiest voor eerlijk zijn, trouw aan jezelf. 'Ik wil eerlijk zijn: dichtbij mezelf en kritisch op mijn eigen aandeel in dingen' of 'ik wil mezelf kunnen zijn qua behoeftes en ambities'. Een aantal studenten geeft aan te willen doen waar ze voor staan, namelijk 'verantwoordelijkheid nemen voor mijn eigen daden'. Regelmatig noemen studenten ook het belang van goede relaties opbouwen en een balans vinden met je werk. Een student: 'Het is belangrijk dat je evenveel aandacht en zorg aan jezelf als aan anderen besteedt'.

Andere studenten noemen hun carrière, geld of fijn werk als belangrijkste levensdoel. 'Wat ik belangrijk vind is een leuke baan, gezinnetje en een sociaal leven.' Tenslotte is er ook een groep die noemt dat ze *goed wil omgaan met de medemens*. 'Ik wil bijdragen aan een betere wereld.'

Wat is de zin van het leven? Hoe werkt het?

De zin van het leven. Is die er en hoe werkt het leven? Ik ben daar echt benieuwd naar. Een behoorlijke groep studenten (36%) geeft aan dat ze het *niet* (willen) *weten*. Ze vinden het een te grote vraag en antwoorden in de trant van 'ik denk er weinig over na' of 'je kunt het niet weten, maar je kunt wel je best doen'. Hoort onzekerheid niet bij het mens-zijn? Andere studenten vinden het een goede vraag om over na te denken, want 'ik heb geen echte visie'. Of een andere student: 'soms bekruipt me wel de vraag wat doen we hier? Maar als ik praktisch bezig ben met liefde of vrienden verdwijnt het weer.'

Zo'n twintig procent gelooft dat het in het leven draait om *genieten en gelukkig zijn*. 'Geniet gewoon wat je tegenkomt' en 'we zijn hier om onszelf tevreden te stellen'. Andere studenten (12%) zeggen dat het leven zinloos is en dat je zelf verantwoordelijk bent. 'Er is geen doel, dus maak er iets van.'

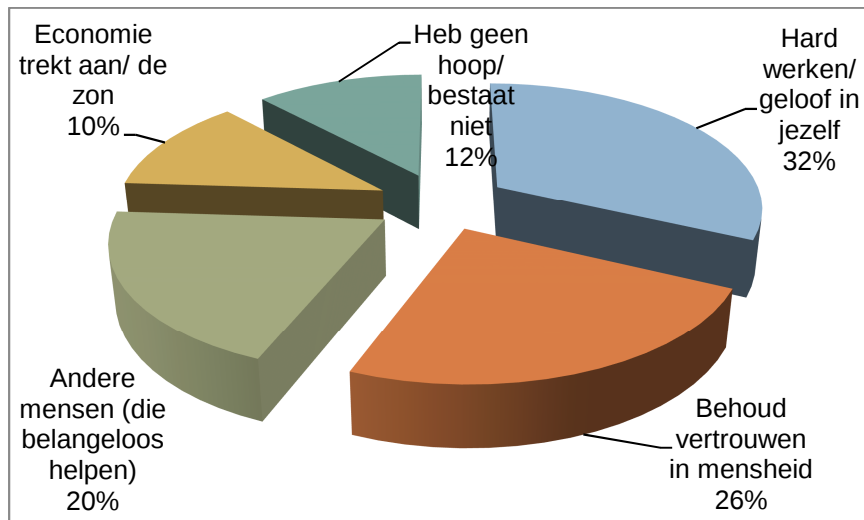
Sommigen geloven dat de zin van het leven is je te blijven ontwikkelen. 'Niet vast komen te zitten, maar je als een *tabula rasa* tot einde toe blijven ontwikkelen.' Ook zijn er studenten die geloven dat we hier op aarde zijn om 'andere mensen gelukkig te maken' of 'liefde te delen'. Tenslotte zijn er nog allerlei andere visies variërend van voortplanting tot karma: 'iets wat je ergens instopt, ontvang je ook weer. Alles staat met aandacht en tijd', zo licht een student toe.

Waar put je hoop uit voor de toekomst?

Met deze vraag wilde ik weten hoe studenten omgaan met eventuele tegenslagen in het leven. Op welke manier vinden ze hoop en hoe positief kijken ze aan tegen de toekomst?

Eenderde van de studenten put hoop uit hard werken of studeren, omdat 'je hoopt te bereiken wat je verdient'. Geloof in jezelf, volg je ambitie na, want 'er zullen vanzelf nieuwe kansen komen'. Met hard werken draag je zelf ook bij en 'daar word je gelukkiger van'. De hoop van andere studenten komt van vertrouwen in de rationaliteit of goedheid van de mens. 'Ik ben humanist en geloof in de redelijkheid van mensen.' 'Een kaars opsteken is voor mij het symbool van hoop. Als ik positief blijf en mensen vertrouwd ontstaat er uiteindelijk een goede wereld'. Een ander is sowieso optimistisch: 'uiteindelijk zal alles wel goedkomen'. Een derde groep studenten put hoop uit mensen in hun omgeving. Omdat familie en vrienden hen goed advies geven of omdat er mensen zijn die zich belangeloos inzetten voor anderen. Er zijn ook studenten die wijzen op moeilijk stuurbare, externe factoren zoals de economie of de zon. 'Accepteer gewoon dat er soms shit happens!'

Tenslotte, sommige studenten geloven niet dat er hoop bestaat of hebben die verloren.

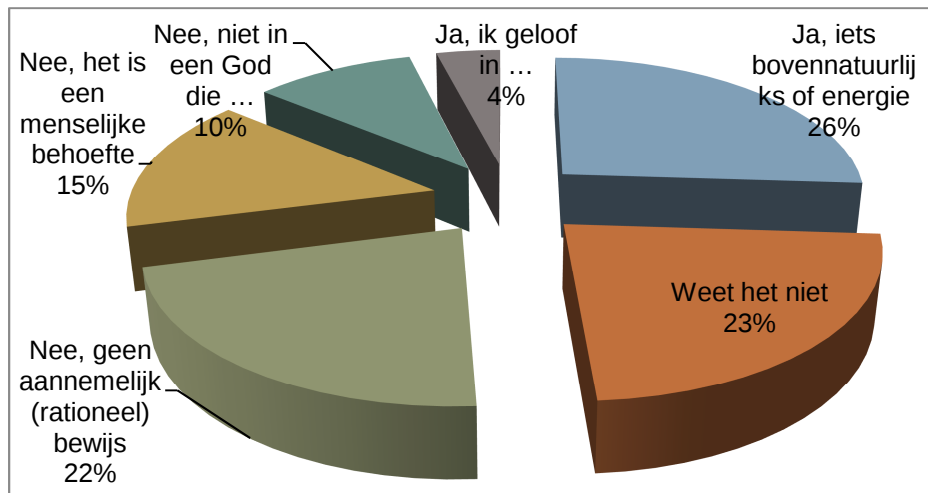

3) Christendom: associaties bij kerk, geloof en God

Hoe denken UvA-studenten over mijn eigen toko, het christendom? Ik heb hen hierover vragen gesteld die gaan over God, christelijk geloof, kerk en mijzelf als studentenpastor.

Is er een God?

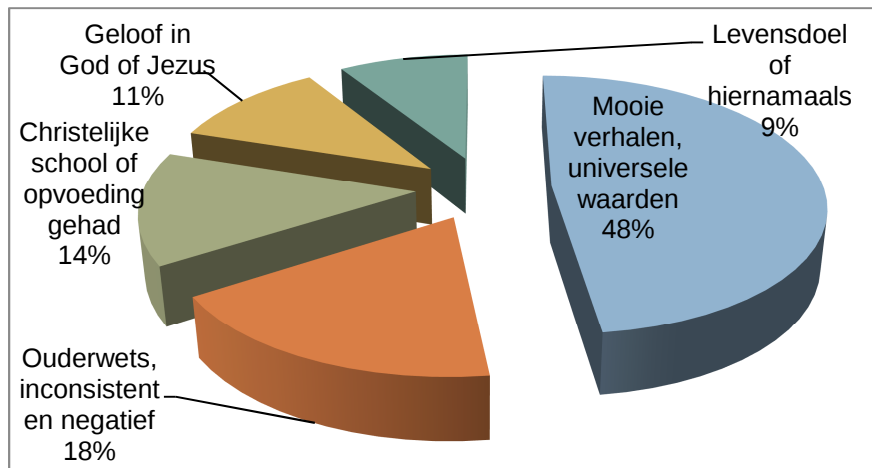
Een kleine helft (47%) van de UvA-studenten *gelooft niet dat er een God is*. Veel studenten zijn er snel klaar mee: het is niet aannemelijk of rationeel. Of zoals een student gevat teruggeeft: 'Waarom geloven we niet in roze olifanten?' Een andere student 'gelooft teveel in darwinisme'. Wat betekent dat?, vraag ik hem. 'Er is teveel biologisch bewijs voor wat het bestaan van een God uitsluit'. Anderen antwoorden dat het *een typisch menselijke creatie of behoefte* is. 'God bestaat in ons hoofd, maar zonder de mens bestaat God niet'. Of een ander: 'Ik geloof wel dat het een houvast kan zijn'. Tien procent *gelooft niet in een God die* bepaalde kenmerken wordt toegeschreven. Zij geven redeneringen als: 'God bestaat niet voor mij, omdat het te makkelijk is om te geloven dat je door het lot wordt bepaald. Dit is je eigen verantwoordelijkheden als mens afschuiven op een ander.' Of een soortgelijk antwoord: 'Er is niet iets wat het voor ons regelt'.

De andere helft (49%) *durft zo iets niet uit te sluiten* of gelooft dat er wel *iets bovennatuurlijks moet zijn*. Veel studenten uit deze groep hebben er weinig over nagedacht en weten het niet. 'Ik durf het niet uit te sluiten.' Toch zijn de meeste studenten ervan overtuigd dat het sowieso niet in de traditionele betekenis zal bestaan. Ze geloven in 'verbintenis tussen', 'energie' of 'het lot'. 'Soms gebeuren er dingen omdat ze moeten gebeuren.' Ook zijn er studenten die hun wens uitspreken: 'Ik zou willen geloven dat er meer is dan we zien, maar ik ben er niet zeker van'. Een zeer kleine groep (4%) heeft een duidelijke voorstelling van zo'n God. Naast traditionele aanduidingen als vader van Jezus of Allah wordt deze God aangeduid als iemand die 'helpt waar hulp nodig is' of 'controle houdt over deze wereld'.

Waar denk je aan bij de woorden '*christelijk geloof*'?

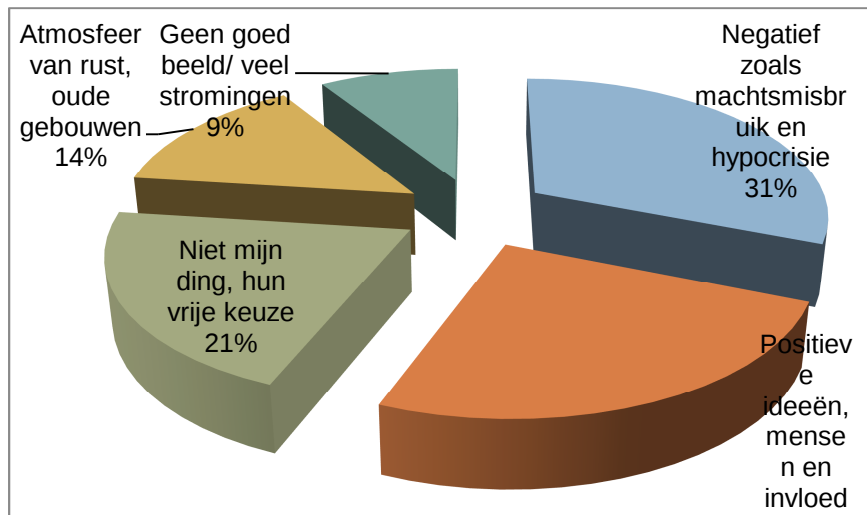
Een grote groep studenten (48%) heeft vooral *positieve associaties* als ik ze naar het christelijk geloof vraag. Zij noemen de mooie (Bijbel)verhalen en de bijbehorende moraal. Het zijn volgens hen basisprincipes of universele waarden, bijvoorbeeld hoe je omgaat met wraak of ongelijkheid. 'Wat Jezus zei is mooi' of 'Jezus als Mandela is navolgenswaardig' zegt weer een andere student. Maar er volgt vaak een hermeneutische disclaimer bij als 'het christendom is waardevol cultuurgoed, maar geen leidraad voor het leven'. 'Je mag er niet teveel waarde aan hechten', weet een ander. En een derde zegt: 'het is belangrijk dat je het geloof niet boven alles verheft'. Kortom, het is allemaal prachtig, 'maar die verhalen worden door gelovigen vaak zo dwingend geïnterpreteerd'. De verhalen geven waardevolle lessen mee, maar als het als waarheid wordt opgediend 'is het groter gemaakt door andere mensen'.

Eenvijfde (18%) is *negatief* van toon. Zij noemen de dubbele moraal en wijzen op de kruistochten, homofobie. Het geloof is volgens hen inconsistent, ouderwets en achterhaald. Een student denkt bij het christelijk geloof aan de 'katholieke kerk, gereformeerde hoedjes; kortom redelijk bekrompen vasthouden aan waarden en normen die allang verleden tijd zijn'. Andere studenten noemen bijvoorbeeld 'streng, gesloten, gevangenis en indoctrinatie'. De laatste groep (34%) noemt *andere dingen*. Van deze groep noemt 14% dat ze op een christelijke school hebben gezeten of een christelijke opvoeding hebben gehad. De meesten zijn er blij mee. Anderen brengen het christelijk geloof (niet onlogisch) in verband met geloven in God of Jezus. Een student vertrouwde me toe dat hij geloof in een opperwezen lastig vindt: 'Ik durf niet te vertrouwen en bewonder mensen die dit wel kunnen. Dapper als je je daarop kan toeleggen.' Een laatste groep studenten (9%) noemt expliciet dat geloven zin/ doel verschaft in het leven. 'Het christelijk geloof heeft mooie rituelen voor de dood' zo zegt een student.

Waar denk je aan bij kerk?

De kerk levert een ander plaatje op. Eenderde (31%) van de studenten noemt negatieve kanten van de kerk zoals *machtsmisbruik en hypocrisie*. 'Men houdt elkaar de hand boven het hoofd. Het is bijna een sekte geworden; steeds losser van de samenleving. Maar ze blijven goedpraten wat fout is.' Het is een instituut wat gericht is op regeltjes en controle. Deze natuurkundestudent zegt het treffend: 'de kerk probeert al eeuwen controle uit te oefenen'. Een milde student: 'ik ben geen fan als ze streng worden, dit voelt veroordelend.'

Een kwart van de studenten is juist positief en roemt *de goede ideeën, mensen en invloed*. 'De kerk is een symbool van solidariteit' zo zegt een politicologiestudent. Andere reacties: 'het zijn vaak sympathieke mensen' of 'ze verspreiden positieve invloed'. Een student ineens heel serieus: 'Er is veel negatieve berichtgeving over de kerk, maar mijn ervaring is dat ze erg openstaan voor andersdenkenden. Toen ik werd gepest op school en terechtkwam op een christelijke school werd er duidelijk gezegd: "je mag zijn wie je bent."' Zo'n 14% denkt bij kerk gelijk aan de *mooie (oude) gebouwen* die rust en bezinning uitstralen. Het klokgelui, de mooie ramen en de hechte gemeenschap zijn 'een verzamelpaats voor boven'.

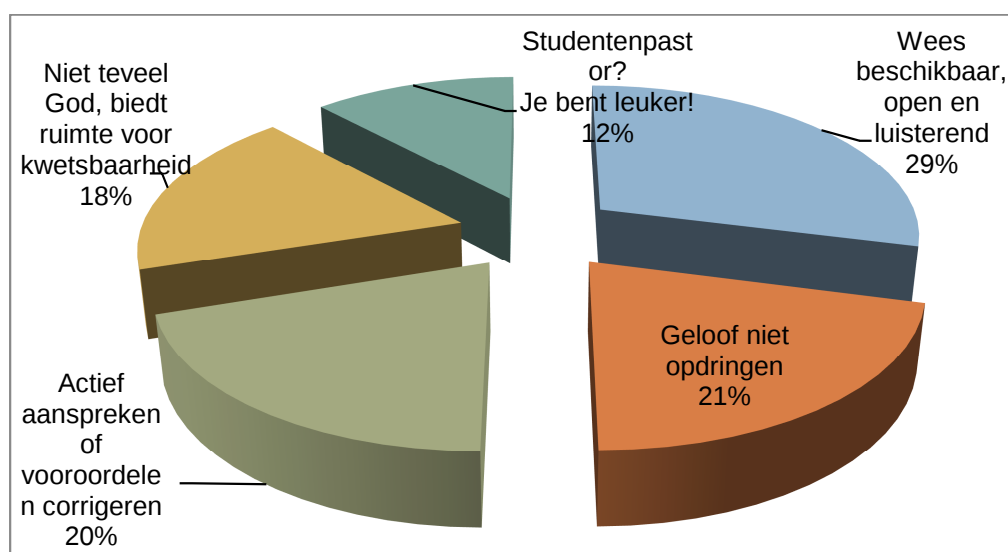
Vaker nog zijn de studenten *genuanceerd*. Zo van: 'heel mooi dat ze er hoop uit putten, maar er gebeuren wel veel slechte praktijken onder de dekmantel van de kerk'. Of een ander: 'Het is mooi om hetzelfde idee te hebben. Maar negatief is dat ze misbruik vanwege traditie niet aanpakken.' De nuance heeft misschien wel te maken met onverschilligheid of onwetendheid. Bijna een kwart (21%) geeft aan 'het is niet mijn ding, maar leuk voor hen' of 'het is hun vrije keuze'. Sommige studenten hebben geen goed beeld (meer) van de kerk, zo geven ze zelf aan: 'Ik vind je vraag lastig, want ik kom nooit christenen tegen'. Andere studenten wijzen juist op de verschillende stromingen die de kerk bevat: 'ik vind de katholieke kerk niks, maar protestants is prima' of 'er zitten overal extremen tussen'.

4) Advies aan studentenpastor

Welk advies zou je willen geven aan een beginnend studentenpastor?

Het allerleukst vond ik het vragen van studenten: welk advies zou je mij willen geven als beginnend studentenpastor? Zo'n directe vraag overviel sommige studenten ('uhm, wat wil je dan?') maar veel reageerden verrast: 'leuk dat je studenten aanspreekt en hen naar ideeën vraagt!'

De antwoorden zijn natuurlijk divers. Een ruime kwart adviseert om vooral *beschikbaar te zijn*, open en luisterend: 'wees een goede luisteraar' of 'geef objectief advies'. Ze waarderen de vragen en benadrukken dat ik voor iedereen open moet staan. Als ik alles 'vanuit mijn hart' doe, zal het overkomen. 'Iedere student praat in z'n studententijd wel eens met een psycholoog. Eigenlijk ben je gewoon een religieuze coach', zo constateren twee studenten. Een andere groep (21%) vindt dat ik *'geen zieltjes moet winnen'* en al helemaal niet 'met het boek in de hand'. 'Bij geloof moet je oppassen dat je het niet opdringt (met de strakke lijnen die de kerk oplegt) want er is wel degelijk interesse in ideeën over liefde en Jezus.' Een student beklemtoont dat ze heel erg tegen 'de missionaris uithangen' is. Hoewel ze zelf gelovig is, vindt ze dat ik het absoluut voor mezelf moet houden.

Andere studenten (20%) adviseren me juist het tegenovergestelde: *'spreek ons actief aan'* en 'blijf dit doen'. Ik krijg verschillende keren zelfs het advies om vooroordelen actief te corrigeren. 'Overtuig mensen dat religie interessante kanten heeft. Ga voorbij het vooroordeel.' Een ander zegt: 'Probeer het idee dat geloof achterhaald is te veranderen en hen subtiel kennis te laten maken'. Een derde adviseert mij om meer openlijk te socializen: 'Het zou interessant zijn als je studenten uitdaagt over hun eigen grenzen te gaan. Iedereen speelt altijd zo op safe.'

Sommige studenten noemen dat ik me niet teveel moet vastleggen aan God en geloof. 'Niet teveel God-dingen, maar meer over het leven.' Ze zijn geïnteresseerd in goede vormen van bezinning, want 'je kunt het geloof wel vertalen naar morele keuzes'. 'Iedereen heeft een kern en wil dat delen. Schep ruimte voor kwetsbaarheid en hart.' Daarvoor wordt normaliter niet naar de kerk gekeken: 'Geloof roept teveel slechte associaties op, dus neem een andere naam'. Of een andere student:

'Studentenpastor communiceert niet bij mij, al kun je met je levenswijze en waarden anderen vast goed aan het denken zetten.'

Welke activiteiten zou ik kunnen aanbieden om jou of anderen te interesseren?

De antwoorden lopen te veel uiteen voor een circeldiagram. Veel studenten benadrukken dat *openheid en gelijkwaardigheid* essentiële voorwaarden zijn voor activiteiten rond zingeving en geloof. Een open, informele community is belangrijk. 'Je loopt het risico dat dit alleen spirituele mensen aantrekt, dus er moet goede openheid zijn.' Qua stijl hechten veel studenten aan een *informele setting met discussie of juist het leren van elkaar*. Een student: 'Je leert dingen van elkaar. Dus nodig openminded studenten uit om elkaar te leren kennen en lever vervolgens input voor gesprek.' Een ander meent dat de activiteiten 'niet te passief, maar interactie en gesprek' moeten bieden.

Wat interesseert studenten? Er zijn studenten die zeggen dat zij helemaal niet geïnteresseerd zijn in zingeving en geloof. Een katholieke student verzucht: 'niets interesseert mensen meer, dus ik denk dat het niet veel zin heeft. Mensen zijn zo oppervlakkig.' Toch is dat niet mijn ervaring. Veel studenten zouden zich graag eens verdiepen in religies, 'het meer willen begrijpen, actueel maken', of hebben interesse in gesprekken over 'thema's van het leven'. Zij waarderen 'het actueel maken van de verhalen die ver van de huidige tijd af staan maar voor gelovigen belangrijk zijn' of 'mensen ontmoeten waar je iets mee deelt'.

Interpretatie

1. Blijven groeien
2. Geen God maar dagelijks leven
3. Individu ipv groter geheel
- 3.

Als het gaat om de kerk had ik nog verder kunnen doorvragen. Hoe zou jij de kerk nieuw leven inblazen? Waar zijn de positieve aspecten van de kerk? Zijn die ook allemaal te vinden op de studentenvereniging, in de kroeg of bij je vrienden?

Dit komt ook naar voren in het SCP rapport, etc.

Het LSVB-rapport uit 2013 laat zien dat...

Conclusies

- Achter de oppervlakte van 'niet geïnteresseerd' borrelt het verlangen om te praten over het leven. Niet over carrière, maar hoe sta jij in het leven? Hoe zorg je voor jezelf? Wat zijn je doelen en grenzen als je ergens werkt?
- De kernvraag is: hoe komen we door die oppervlakte heen? Door soms het schuursponsje te gebruiken, want er borrelt onzekerheid onder de oppervlakte. En daarnaast is ook de fluwelen handschoen nodig voor rust en kwetsbaarheid.
- Studenten hebben weinig interesse in het christendom/ kerk. Niet meer ... maar experimenteel, zelf ontdekkend, luisterend, respecterend.
- Je moet je blijven ontwikkelen, doorontwikkelen, volledig tot uitdrukking laten komen wat je in je hebt. Angst om tot stilstand te komen. Het maximale eruit halen.
- Wat studenten bezighoudt vertaalt zich niet perse in de visie/doel op het leven.

Oorspronkelijke vragen

1. Heb je iets met religie, zingeving, spiritualiteit?
2. Hoe maak jij keuzes in het leven (studie, vrienden, etc.)? Welke overwegingen?

3. Geloof je in een God? Nee, wat maakt dat je zo? Zo ja, hoe zou je die omschrijven?
4. Wat is je beeld van de kerk/ van christenen?
5. Wat vind je van het christelijk geloof (qua verhalen, moraal, etc.)?
6. Hoe vind je rust?
7. Waar put je hoop uit voor de toekomst?
1. Wat vind je van Amsterdam? Wat zijn de plus- en minpunten van Amsterdam?
2. Welke vragen en issues houden studenten die je kent, bezig? Jou ook?
3. Wat vind jij echt belangrijk? Wat zijn jouw doelen in het leven?
4. Wat is jouw visie op het leven? (Waartoe ben je hier, waar ga je naartoe?)
5. Bestaat er een God?
6. Waar denk je aan bij de woorden 'christelijk geloof'?
7. Waar denk je aan bij kerk?
8. Op welke 'activiteiten' zouden studenten die jij kent, afkomen?
9. Welk advies zou je willen geven aan een beginnend studentenpastor?